

ԱՇՆԱՆ ՎԱՐԴԵՐ

Տիկին Նոյեմբեր-Գափամանեանի շիրիմին

Տօնը բոլոր սուրբերուն: Մեռելոց...: Տօնը բոլոր անոնց որ թափանցած են մահուան գաղտնիքին: Հոկանմբերը մեկնելէ առաջ իր յետին ոսկիները ցանաժ է գերեմաննոցներուն մէջ, չի բխման բոլոր վրայ, մանաւանդ անոնց որ Հիմայ գիտեն այլեւս թէ ոչինչ է արժէքը այնքան պաշտուած մետաղին:

Գերեզմանոց, թատերաբեմը ուր մարդկային ճակատագրին ողբերգութեան վերջին արարուածը կը ներկայացուի:

Շիրմաքարեր, զոգցես Հատորներ՝ հոն թող թողի շարուած, ո՞մանք իրապաշտ գոնհկութիւններով գեղուն, ո՞մանք անհետացած ունայնութիւններէ թափուր, ուրիշներ, սակաւաթիւ, տակաւին թրթուրով՝ թողչներէ բանաստեղծական, գրեթե որ այլ եւս չեն կարացուիր եւ զոր Հոկանմբերի վերջին գիշերը ուժանթիկ գեղեցկութեամբ մը կ'օծէ ու հակառակ Փասքայի գիշերուն այլերժական լուսթիւնէն կրած սարսափին, օրհնէնքի մը հանգոյն քաղցր կը դառնայ:

Երիտասարդներ... չարին ու բարիին:

Բարութիւն...: Սպիտակ է ան ու կապոյտ, ինչպէս պատմութեանը Աստուծամօր, անդորր է ինչպէս պաշտամունքին յետոյ սրբավայրը ուր կը ծփան տակաւին աղօթքները. գեղեցիկ է ինչպէս մեծ Հանճարի մը ներշնչումը. կանթեղն է ան որ մթամած եկեղեցիին խորանը կը լուսաւորէ հեռուոր գիւղին մէջ:

Բարութիւն... գարեջ ու առնէնոյ, ինչպէս չարութիւնը տարամեթ ու տարտամօրէն ըսպառնացող անձանօթ սպառնալիքով մը: Մէկը կը սրսկէ կալլակներ գութի, սփոփանքի, աղապատանքի, միւսը, իբր ժողովքէն վեր, կը թափէ բոցեր կիզող ու աւերիչ:

Հոն՝ սպիտակ քարերուն վրայ աշնան մշուշով պատանջուած, ուր կ'իջնէ կարծես անիմանալի ոյժ մը վարող խորհուրդը զոր չեն կրցած լուծել ամենամեծ խորհուրդներն իսկ, հոն՝ այն ան-

կիւնը յաւիտենական ջուշի, տեղ տեղ, տարտամօրէն մառախուղը կ'ըլլայ լուսածուփ, ու խունկի ծփանքներ կուգան լուսկեաց դամբանէն ուր կը հանգչին հոգիները սպիտակ ու անաղաղ, նման աշնան վարդերու:

Եւ մենք, ներկայէն թէ անցեալէն, մօտէն թէ հեռուէն, ոգեկոչելով ամէն ինչ որ տարապայման բարութիւնը թողած է իր ետեւէն, արժաւէտ չը դարձի մը հանգոյն, աշնան մեկնամաղձիկ երեկոյն, հոգիով, սրտով կը ծնրադրենք անոնց դամբանին մօտ, դամբան որ մեզի կը թուի ըլլալ հոյակապ պսակ մը անթաւամ աստուածափթիթ ծաղիկներու, որովհետեւ անթաւամ է բարութիւնը:

Անդիտակից էր ան չարին, աշնուական այն կիւնը որ Օթթալ Ֆէօյէթի դիւցազնուհիներուն կրտսեր քոյրն էր ամէն տեսակէտով: Իր կեանքին մէջ, պղտոր մտածում մը, անաղնի՝ խորհուրդ մը երբեք չէր շոշափած անոր հոգին:

Նոյեմի Գափամանեան միշտ լուսաւորուած էր այն հրաշալի ցոլացումով որ կուգայ անբասիր, մաքուր, անեղծանելի սրտէ մը եւ իր շուրջը կը սփռէ հիացումի, գուրգուրանքի անբաւ զգացումներ:

Հովանաւոր ծառերու տակ կէս պահուրտած իր հոյակէն տանը մէջ, որ կը նմանէր միւգէի մը, Տիկին Գափամանեան ստեղծած էր մթնոլորտ մը համակրելի ու հիւրընկալ զոր հնար չէ նմանցընել ոչ մէկ մեծատան քանակաբանին: Կարծես պարիկի մը կախարդէ ձեռքը հոն միացուցած էր պարզութեան ճաշակը եւ փարթամութիւնը:

Անշուշտ էին վաղեմի ծառաները որ անաղմուկ կը օսակէին լայն գորգերուն վրայէն, օտաւնորդելով այցելուն դէպի դահլիճը, իշխանավայել դահլիճը ուր երկար դաշնակին վրայ երբեմն բաց թողուած կ'ըլլար ձայնատեսք մը Պէթհուլէնէն, որովհետեւ քաջ երաժիշտ էր Տիկինը:

Գեղեցիկ չէր ան. բայց ժպտող որ կը ցոլար

դէմքին վրայ, այնքան բարի էր, այնքան հոգե-
գրաւ, որ իսկոյն կ'ողողէր իր ամբողջ էութիւնը
մասնայատուկ հրապոյրով մը: Կը հագուէր
պարզ, ո՛չ մէկ ցուցամոլութիւն, իր մարդարտէ
դմայելի մանեակն իսկ երբեմն պահելով օձիքին
ներքեւ:

Ոչ միայն ծնունդով էր ազնուական, այլ
արտով, մտքով, ամէն արարքներով:

Իր տանը դուռը ափ առնողը երբէք յուսահատ
չէր ըլլար: Շատ փշեք դիտցած են թէ ան շատ
անգամ նախախնամութիւնը եղած էր չբաւորին,
որրին, ուսանողին, թէ ի՛նչ ազնուօրէն ձեռք
կարկառած է, գաղտնօրէն, կարօտեալին:

Երբ 1928ին տոնենք, բարեսիրական գործի
մը համար օր մը դիմեցի իրեն՝ երբ դեռ հազիւ
գիրար կը ճանչնայինք, ամենաջերմ ընդունելու-
թիւն մը ըրաւ ինձ, բնականօրէն, իբր իրապէս
կուսնու տալ եւ ոչ թէ բռնազրօսիկ:

Պօսեցանք երկար. ան լաւ չէր խօսեր մայրե-
նի լեզուն, բայց ջերմօրէն կը սիրէր ինչ որ Հայ
է. հայ գրական դէմքերով կը շահագործուէր ու
հայ տաղանդները կը գնահատէր: Պօսակցութեան
մէջ ան նոյն իսկ կը ջանար ծածկել իր դարգա-
ցումը:

Սրտասպնդուած ջերմիկ մթնոլորտէն եւ իր
ազնուութենէն, պարզեցի թէ այն Միութիւնը զոր
կը ներկայացնէի՝ նեղ կացութեան մէջ էր եւ
պէտք ունէր անմիջական օժանդակութեան:

Պահ մը խորհեցաւ. յետոյ, շատ քաղցր ժպի-
տով մը մօտենալով ինձի, ցած ձայնով հարցուց.

— Արդեօք կը բաւէ՞ յիսուն հազար Ֆրան-
քը (այժմու դրամով կարծեմ 500,000 Ֆրանք):

Եւ ստորագրեց չէ՞ք մը:

Անկից յետոյ, ոչ մէկ խնդրանքս կարօտեալի
մը համար չէ մերժած, միշտ գիրաւիւր բառ մը
կցելով իր նուրբին:

Փարիզի հայ գաղութին մէջ՝ ինչպէս իր եղ-
բայրը Պօղոս Փաշան եղական դէմք մըն էր, այն-
պէս ալ Նոյեմի հանըմը եղական դէմք մըն էր:
Կարծես ան ծնած էր մաքրութեան մէջ եւ ամբողջ
կեանքը եղած էր սպիտակափայլ:

Տգեղէն ու զաղրելին իր մօտէն իսկ չէին ձգ-
տած անցնիլ, իրեւ թէ բարի ոգի մը նուիրա-
գործած ըլլար անոր շրջապատը:

Իրբեւ զգայուն կէն ան ունեցած էր իր հո-
գեկան տառապանքները, ունեցած էր իր հիւս-
թափումները. բայց ժպտաշուրթն դիմադրած էր
անոնց, մնալով միշտ բարձր. իր երկար կեանքը,
աղուոր օրուան մը պէս ամառուան, ուշ մթնած
է, ու մինչեւ յետին ժամը վարդերանդ շողեր մը-
նացած են իր երկնքին վրայ:

Մեռելոցի տօնին այս աշնանային գիշերը,
քերովբէներու լուսասպիտակ թեւերուն վրայ,
թերեւս իր հոգին պիտի իջնէ սրբանուէր ծա-
ռաստանը, ուր սարսուռն ճիւղերը պիտի փափը-
ռան շնաշխարհիկ սէնֆօնիներ, մեղմ ու արտում,
լսելի միայն անոնց համար որոնք գիտցած են՝
իրենց անցքին մէջ աշխարհէն՝ սփռել գուր իր
սփոփանք եւ որոնք համար մարմը լոյս է եւ յիշա-
տակը ոսկի խնկաման:

1947 Նոյեմբեր 1

ԱՆԱՅԻՍ